

Ranna tuleviku loovad üheskoos loodus ja inimesed

Tarmo Soomere

Rand on palju rohkem, kui tühi liiv, nõmmeliivatee, palju naati ja võrku paikav papi. Rand on oluline pingeväli selle maailma vahel, mis inimesele omane, ja teise universumi vahel, kus me ilma keeruliste aparaatideta hakkama ei saa. Sinna koonduvad inimeste unistused, mere jõud ja merelt lähtuvad ohud. Ranna pidevat liikumist on raske tabada lihtsal põhjusel: me ei erista üht liivatera teisest ega oska aimatagi, et täna nähtud klibutükk võis eile olla sadu meetreid eemal.

Arnold Toynbeed parafraseerides: nagu tsivilisatsiooni, on rand oma olemuselt liikumine, mitte paik või seisund. Rannas näeme teekonda või seiklust. Kuigi ka mõni vaikne sadam või pelgupaik käib selle juurde. Sügistormid teevad selgeks, et kindlasti pole rand mugavustsoon; pigem habras tasakaaluseisund.

Liikumine kulutab. Nii inimest, masinat kui ka randa. Et liikuv asi püsiks korras, tuleb sellega tegeleda. Vahel hooldada, remontida või arstida. Aga ennekõike mõista, milline on pidevas liikumises oleva süsteemi tervis, kuidas seda hinnata ja millal tuleb vahele segada.

Euroopa merekomitee, Euroopa Komisjoni üks peamisi nõustajaid merealasetes küsimustes, pani kokku mõtted ja soovitused, millise nurga alt on mõistlik rannapiirkonna muutumist vaadelda, kuidas mõõta ranna seisundit ja mil moel oleks õige looduse käigule või inimõjule vahele segada.

Aluseks mõistmine, et rand on meeletult keeruline süsteem, kus lõikuvad loodusjõud, spetsiifiline keskkond ning inimeste unistused ja vajadused. Rannapiirkonda on mõistlik käsitleda kui mitmetahulist läbipõimunud sotsiaamajanduslikku ja ökoloogilist kompleksi. Iga selle tahu käsitlemine teistest isoleeritult võib randa pigem kahjustada kui toetada. Seetõttu ei tohi ükski aspekt jääda varju või pimetähni alla.

Teisisõnu, ranna probleemidele ja ranna haldamisele peab lähenema terviklikult. Kui tahta kasu lõigata või kui on tarvis vahele segada, peab seda tegema kooskõlalises, ranna funktsioneerimise reegleid teades ja nendega kohanedes, eri sektorite ja huvirühmadega arvestades. Mere jaoks antavates poliitikasoovitustes on mõttekas mere ja maa pingevälja spetsiifika lahti kirjutada. Veel parem on koostada mere ja maa jaoks ühised poliitikasoovitused.

Hea tahtmise puhul on see tõenäoliselt võimalik. Kuigi mitte lihtne. Sest tuleb harjuda mõttega, et kõik olulised asjad, olgu need looduse reeglid või inimeste ja äride soovid, tuleb ettevõtmiste planeerimisse kaasata algusest peale. Sinna juurde lõimituna sellised põhimõtted nagu ökosüsteemipõhine lähenemine ja piisavad teadmised ranna haldamise võtete ja nende võimalike tagajärjede kohta. Vaid siis on võimalik mõistlikul moel kombineerida eri vaatekohad, alates võrku paikava papi muredest ja kohaliku omavalitsuse soovidest ning lõpetades terve kontinendi ehk Euroopa Liidu vaatega. Sinna vahele mahuvad nii väärtused, mida rand pakub, viis, kuidas on ranna haldamine korraldatud, kui ka

TEADLASE PILGUGA

haridus ja ranna küsimustega kokku puutuvate organisatsioonide töökorraldus. Vaid siis saame rääkida sellistest mõistetest nagu paindlikkus või kõigi osapooltega arvestamine. Aga ka mõista, milline on ranna tegelik väärtus. Juba paljastes arvudes on see astronoomiline, kuid looduskeskkonna, ökosüsteemi ja inimeste väärtushinnangute kontekstis pigem hoomamatu. Kuigi lõpmatusuurte asjade käsitlemine ei mahu riigieelarve raamidesse, tuleb otsida ja leida võimalusi selle unikaalse loodusvara väärtuse kajastamiseks nii avalikus ruumis, riigi toimimises kui ka otsustusprotsessides.

Kui tahta, et kirjeldatud põhimõtted rakenduksid, oleks hea silmas pidada kuueastmelist treppi mõistlike lahenduste suunas. Esiteks, aktsepteerida, et ranna haldamine on väga pika vinnaga tegevus. Seetõttu peab see olema palju paindlikum, kui mitmete muude valdkondade juhtimine. Teiseks, eri vaadete ja arusaamadega osapooli on ebatavaliselt palju. Ühestki neist ei tohi üle sõita. Kolmandaks, jätkusuutlikkus ja vintskus (ehk säilenõtkus) on ranna puhul spetsiifilise iseloomuga. Mõistlike tulemuste saamiseks tuleb sageli lähtuda sellisest raamistikust, mis ei sobi ei merel ega maal. Neljandaks, kasulik on selgelt defineerida, kus algab ja kus lõpeb rannaga seotud sotsiaamajanduslik ja ökoloogiline kompleks ja vähemalt katsuda mõista, kuidas see funktsioneerib. Viiendaks, hakata nii vara kui võimalik pihta vastava hariduse ja väiksemat sorti projektidega. Nende kaudu saaks testida, millised lahendused töötavad. Kuuendaks, alles siis on lootus välja sorteerida võimalikud lahendused ja visandada realistlikud stsenaariumid. Seejuures tingimata adudes, et eri rannaosade jaoks on üldiselt vaja erinevaid lahendusi.

[Ilmunud ajalehes Postimees 25. novembril 2023](#)